

Financováno
Evropskou unií

Metodika

**Komplexní program vedoucí
ke zlepšení postavení osob
opouštějících náhradní
rodinnou péči v Plzeňském
kraji včetně metodického
zajištění**

1. Úvod

Přechod z dospívání do dospělosti představuje významnou životní etapu, během níž mladí lidé postupně přebírají odpovědnost za vlastní život, rozhodování a naplňování svých potřeb. Pro osoby vyrůstající v náhradní rodinné péči je však tento proces často složitější než pro jejich vrstevníky. Vedle běžných vývojových úkolů dospívání se vyrovnávají s dopady předchozích životních zkušeností, nejistotou spojenou s ukončením náhradní péče a omezenější dostupností přirozené podpůrné sítě.

Praxe i odborné poznatky dlouhodobě ukazují, že mladí lidé opouštějící náhradní rodinnou péči patří mezi skupiny ohrožené sociálním vyloučením. Rizika se mohou projevovat v oblasti bydlení, zaměstnanosti, hospodaření s financemi, mezilidských vztahů, duševního zdraví i schopnosti využívat dostupné zdroje pomoci. Současně se ukazuje, že významným ochranným faktorem je včasná

a systematická příprava na samostatný život, založená na aktivním zapojení mladého člověka, podpoře jeho silných stránek a rozvoji praktických i osobnostních kompetencí.

Tato metodika vznikla v rámci projektu „Komplexní program vedoucí ke zlepšení postavení osob opouštějících náhradní rodinnou péči v Plzeňském kraji včetně metodického zajištění“. Jejím cílem je sjednotit postupy odborných pracovníků zapojených do programu a vytvořit srozumitelný rámec pro podporu dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči při jejich přípravě na samostatný život.

Metodika je určena především pracovníkům organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s., kteří se podílejí na realizaci programu, zejména metodikům a case manažerům. Současně může sloužit jako inspirace dalším organizacím a odborníkům pracujícím s mladými lidmi vyrůstajícími v náhradní rodinné péči.

Hlavním cílem programu je zvýšit připravenost mladých lidí vyrůstajících v náhradní rodinné péči na samostatný život a posílit jejich odolnost vůči rizikům sociálního vyloučení. Program usiluje zejména

o rozvoj praktických dovedností, podporu odpovědného rozhodování, posílení vnitřní motivace, budování stabilních vztahů a vytvoření funkční podpůrné sítě využitelné i po ukončení náhradní rodinné péče.

Metodika popisuje jednotlivé fáze práce s účastníky programu – od vstupního mapování potřeb přes individuální plánování až po realizaci podpůrných aktivit a průběžné vyhodnocování dosažených změn. Součástí metodiky jsou také principy práce, role jednotlivých aktérů, postupy spolupráce s náhradními rodiči a dalšími odborníky a pravidla využívání podpůrných nástrojů vytvořených v rámci projektu.

Východiskem všech popsaných postupů je přesvědčení, že mladý člověk je aktivním účastníkem procesu přípravy na samostatný život. Úkolem odborných pracovníků není rozhodovat za něj, ale vytvářet podmínky pro jeho informované rozhodování, posilovat jeho kompetence a poskytovat mu podporu odpovídající jeho individuálním potřebám a možnostem.

2. Základní principy programu

Program přípravy mladých lidí vyrůstajících v náhradní rodinné péči na samostatný život je založen na několika vzájemně propojených principech. Tyto principy představují základní hodnotový a metodický rámec pro práci všech odborných pracovníků zapojených do programu a současně vymezují způsob poskytované podpory.

2.1 Princip aktivní participace mladého člověka

Mladý člověk je aktivním účastníkem procesu přípravy na samostatný život. Není pouze příjemcem pomoci, ale podílí se na plánování, realizaci i vyhodnocování jednotlivých kroků vedoucích k osamostatnění.

Pracovníci programu vytvářejí podmínky pro to, aby se mladý člověk mohl vyjadřovat ke své situaci, formulovat vlastní potřeby, stanovovat si cíle a podílet se na rozhodování o způsobech jejich naplňování. Názor mladého člověka je respektován s ohledem na jeho věk, vyspělost a aktuální situaci.

Podpora je vedena tak, aby posilovala odpovědnost mladého člověka za vlastní rozhodnutí a současně mu poskytovala dostatek bezpečí a podpory při jejich realizaci.

2.2 Princip individuálního přístupu

Každý mladý člověk vstupuje do programu s odlišnými zkušenostmi, schopnostmi, zdroji podpory i životními plány. Program proto vychází z individuálního posouzení jeho situace a potřeb. Rozsah podpory, stanovené cíle i výběr aktivit jsou přizpůsobovány konkrétnímu účastníkovi. Individuální plánování vychází z mapování potřeb, silných stránek, rizikových faktorů a dostupných zdrojů podpory.

Cílem není zajistit stejnou podporu všem účastníkům, ale poskytnout každému takovou podporu, která odpovídá jeho aktuálním potřebám a napomáhá jeho rozvoji.

2.3 Princip posilování kompetencí a samostatnosti

Program je zaměřen na rozvoj kompetencí potřebných pro samostatný život. Podpora proto nesměřuje k přebírání odpovědnosti za mladého člověka, ale k rozvoji jeho schopností situace řešit vlastními silami.

Pracovníci vedou účastníky k získávání informací, praktických zkušeností a dovedností potřebných pro samostatné fungování v běžném životě. Součástí podpory je také rozvoj schopnosti rozhodovat se, plánovat, vyhodnocovat důsledky vlastních rozhodnutí a vyhledávat pomoc v situacích, které mladý člověk nedokáže zvládnout sám.

Důraz je kladen na postupné osamostatňování odpovídající věku, schopnostem a individuálním možnostem účastníka.

2.4 Princip včasné a dlouhodobé přípravy

Příprava na samostatný život je dlouhodobý proces, který nelze soustředit pouze do období bezprostředně před dosažením zletilosti. Program proto podporuje zahájení přípravy s dostatečným časovým předstihem a vytváří prostor pro postupné získávání zkušeností, ověřování nových dovedností a rozvoj odpovědnosti. Dlouhodobá práce umožňuje mladému člověku vracet se k jednotlivým tématům opakovaně a reagovat na změny jeho situace a potřeb.

2.5 Princip podpory vztahů a přirozené sociální sítě

Kvalitní a stabilní mezilidské vztahy představují jeden z nejvýznamnějších ochranných faktorů při přechodu do samostatného života.

Program podporuje rozvoj a udržování bezpečných vztahů mladého člověka s osobami pečujícími, sourozenci, blízkými osobami, vrstevníky i dalšími důležitými lidmi v jeho životě. Součástí práce je také identifikace osob, které mohou mladému člověku poskytovat podporu po dosažení zletilosti.

Pokud je to možné a bezpečné, je podporována spolupráce s osobami z přirozeného sociálního prostředí mladého člověka.

2.6 Princip multidisciplinární spolupráce

Potřeby mladých lidí vyrůstajících v náhradní rodinné péči často přesahují možnosti jedné služby nebo jednoho odborníka.

Program proto využívá multidisciplinární přístup založený na spolupráci odborných pracovníků organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s., osob pečujících, školských zařízení, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zdravotnických pracovníků, poskytovatelů sociálních služeb, odborných poradců a dalších subjektů.

Spolupráce je vedena s cílem zajistit koordinovanou podporu odpovídající potřebám konkrétního mladého člověka a předcházet situacím, kdy jednotlivé služby postupují izolovaně bez vzájemné návaznosti.

2.7 Princip respektujícího a trauma senzitivního přístupu

Pracovníci programu vycházejí ze skutečnosti, že většina mladých lidí vyrůstajících v náhradní rodinné péči má za sebou náročné životní zkušenosti spojené se ztrátou, odmítnutím, zanedbáváním péče, násilím nebo opakovanými změnami prostředí.

Při práci s účastníky proto uplatňují respektující přístup založený na důvěře, bezpečí, předvídatelnosti a partnerské komunikaci. Pracovníci se vyhýbají hodnotícím a stigmatizujícím postojům a podporují silné stránky, zdroje a kompetence mladého člověka.

Cílem není zaměřovat se primárně na problémy a selhání, ale vytvářet podmínky pro rozvoj odolnosti, sebedůvěry a schopnosti zvládat životní výzvy.

2.8 Princip ochrany práv a důstojnosti

Veškeré aktivity programu jsou realizovány s respektem k právům, důstojnosti, soukromí a jedinečnosti každého účastníka.

Pracovníci dbají na ochranu osobních údajů, zachování mlčenlivosti a citlivé nakládání s informacemi získanými během spolupráce. Mladý člověk je informován o účelu zpracování údajů, možnostech podpory i svých právech v průběhu realizace programu.

Podpora je poskytována bez diskriminace a s respektem k individuálním potřebám, životním zkušenostem, identitě a hodnotám každého účastníka.

3. Role a odpovědnosti v programu

Úspěšná příprava mladého člověka na samostatný život vyžaduje spolupráci více aktérů. Každý z nich do procesu vstupuje s odlišnou rolí, odpovědností a kompetencemi. Jasné vymezení těchto rolí přispívá k efektivní spolupráci, předchází nedorozuměním a podporuje naplňování cílů programu.

3.1 Metodik programu

Metodik odpovídá za odborné a metodické vedení programu. Jeho úkolem je vytvářet, aktualizovat a vyhodnocovat metodické postupy, nástroje a dokumentaci využívanou v rámci programu.

Metodik zejména:

- vytváří a průběžně aktualizuje metodické materiály programu,
- podílí se na tvorbě dotazníků, formulářů a dalších pracovních nástrojů,
- analyzuje získaná data a vyhodnocuje průběh programu,
- poskytuje metodickou podporu case manažerům,
- podílí se na přípravě vzdělávacích aktivit a podpůrných materiálů,
- zajišťuje průběžné vyhodnocování efektivity programu,
- sleduje odborné trendy a legislativní změny související s podporou mladých lidí v náhradní rodinné péči.

Metodik nevstupuje zpravidla do každodenní přímé práce s účastníky programu, pokud to nevyžaduje konkrétní situace nebo odborná potřeba.

3.2 Case manažer

Case manažer je klíčovým pracovníkem mladého člověka po celou dobu jeho zapojení do programu. Zajišťuje individuální podporu, koordinuje jednotlivé kroky přípravy na samostatný život a propojuje účastníka s dalšími dostupnými zdroji pomoci.

Každému účastníkovi programu je přidělen jeden case manažer, který zajišťuje kontinuitu spolupráce.

Case manažer zejména:

- seznamuje účastníka s programem a podmínkami zapojení,
- realizuje mapování potřeb a vyhodnocuje získané informace,
- vytváří společně s účastníkem a osobou pečující individuální plán a akční plán,
- podporuje mladého člověka při naplňování stanovených cílů,
- poskytuje individuální konzultace a poradenství,
- průběžně sleduje vývoj situace účastníka,
- koordinuje spolupráci s dalšími odborníky a institucemi,
- vede potřebnou dokumentaci,
- zajišťuje průběžné a závěrečné vyhodnocování spolupráce.

Case manažer nevystupuje v roli osoby, která za účastníka rozhoduje nebo přebírá odpovědnost za jeho životní situaci. Jeho úkolem je poskytovat podporu, informace a vedení směřující k posilování samostatnosti a odpovědnosti mladého člověka.

3.3 Mladý člověk zapojený do programu

Mladý člověk vyrůstající v náhradní rodinné péči a zapojený do programu je aktivním účastníkem programu a partnerem při plánování i realizaci podpory.

Od účastníka programu se očekává zejména:

- aktivní spolupráce při mapování potřeb,
- zapojení do tvorby individuálního plánu,
- formulace vlastních cílů a priorit,
- účast na vybraných aktivitách programu,
- průběžné sdílení informací důležitých pro plánování podpory,
- spolupráce při vyhodnocování dosažených změn.

Mladý člověk má právo:

- být informován o průběhu programu,
- vyjadřovat své názory a potřeby,
- podílet se na rozhodování o podobě podpory,
- odmítnout navrhované aktivity nebo způsoby práce,
- být respektován bez ohledu na své zkušenosti, názory nebo aktuální životní situaci.

3.4 Osoba pečující

Osoba pečující představuje významný zdroj podpory mladého člověka během přípravy na samostatný život. V programu vystupuje jako partner spolupráce a důležitý článek podpůrné sítě.

Osoba pečující zejména:

- poskytuje informace důležité pro plánování podpory,
- podílí se na vytváření podmínek pro rozvoj samostatnosti mladého člověka,
- spolupracuje při tvorbě a naplňování individuálního plánu,
- podporuje účast mladého člověka v aktivitách programu,
- poskytuje zpětnou vazbu k průběhu spolupráce,
- podílí se na vytváření bezpečného prostředí pro postupné osamostatňování.

Pracovníci programu respektují, že role osoby pečující je nezastupitelná a že vztah mezi mladým člověkem a pečující osobou představuje významný ochranný faktor při přechodu do dospělosti.

3.5 Externí odborníci

Do programu mohou být podle individuálních potřeb účastníků zapojováni externí odborníci a specialisté.

Jedná se zejména o:

- psychology a psychoterapeuty,
- kariérové poradce,
- odborníky na finanční gramotnost a dluhovou problematiku,
- pracovníky sociálních služeb,
- pracovníky úřadů a veřejných institucí,
- odborníky na oblast bydlení,
- lektory vzdělávacích aktivit

- odborníky z dalších oblastí, které se v průběhu programu ukáží být pro dospívající důležité.

Externí odborníci poskytují specializované informace, konzultace nebo intervence, které přesahují kompetence pracovníků programu.

3.6 Garant programu

Garant programu odpovídá za celkové odborné směřování, kvalitu realizace a naplňování cílů programu.

Garant zejména:

- koordinuje činnost metodiků a case manažerů,
- zajišťuje propojení jednotlivých částí programu,
- sleduje naplňování metodických postupů,
- vyhodnocuje průběh realizace programu,
- podílí se na řešení odborně náročných situací,
- reprezentuje program vůči partnerům a spolupracujícím institucím.

Garant současně podporuje rozvoj odborného týmu a vytváří podmínky pro sdílení zkušeností a průběžné zvyšování kvality poskytované podpory.

4. Práce s cílovou skupinou

Program je určen dospívajícím vyrůstajícím v náhradní rodinné péči a osobám pečujícím, které je na cestě k samostatnosti doprovázejí. Vychází z předpokladu, že přechod do dospělosti představuje dlouhodobý proces, jehož úspěšnost ovlivňuje nejen úroveň praktických dovedností mladého člověka, ale také kvalita jeho vztahů, míra podpory okolí, schopnost převzít odpovědnost za vlastní rozhodování a dostupnost potřebných zdrojů pomoci.

Při práci s cílovou skupinou pracovníci programu vycházejí z individuální situace každého účastníka a respektují jeho dosavadní životní zkušenosti, potřeby, možnosti i tempo osobního rozvoje. Důraz je kladen na partnerský přístup, aktivní zapojení mladého člověka do plánování podpory a posilování jeho kompetencí pro samostatný život.

4.1 Cílová skupina dospívajících

Primární cílovou skupinu tvoří dospívající vyrůstající v náhradní rodinné péči ve věku od 13 do 18 let, kteří spolupracují s organizací DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s.

Mladí lidé zapojení do programu se nacházejí v období významných životních změn. Postupně přebírají odpovědnost za vlastní rozhodování, plánují své další vzdělávání nebo pracovní uplatnění, vytvářejí partnerské vztahy a připravují se na budoucí samostatné fungování. Současně se však často vyrovnávají s důsledky předchozích nepříznivých životních zkušeností, které mohou ovlivňovat jejich sebevědomí, důvěru v okolí, schopnost navazovat vztahy nebo přijímat odpovědnost za vlastní rozhodnutí.

Pracovníci programu proto přistupují ke každému účastníkovi individuálně a podporují jeho aktivní zapojení do procesu přípravy na samostatný život. Důraz je kladen na rozvoj silných stránek, podporu motivace, získávání praktických zkušeností a budování realistických představ o budoucnosti.

4.2 Cílová skupina osob pečujících

Nedílnou součástí programu jsou osoby pečující, které představují významný zdroj podpory mladého člověka v období dospívání i po dosažení zletilosti.

Práce s osobami pečujícími je zaměřena zejména na:

- podporu jejich role při přípravě mladého člověka na samostatný život,
- posilování komunikace a spolupráce mezi dospívajícím a osobou pečující,
- podporu postupného osamostatňování mladého člověka,
- hledání rovnováhy mezi podporou a přebíráním odpovědnosti,
- předcházení konfliktům souvisejícím s obdobím dospívání a odchodem z náhradní rodinné péče.

Pracovníci programu respektují jedinečnost každé rodiny a usilují o partnerskou spolupráci založenou na vzájemné důvěře a otevřené komunikaci.

4.3 Navazování spolupráce s účastníky programu

Spolupráce s účastníky programu je založena na dobrovolnosti. Mladý člověk i osoba pečující jsou před zapojením do programu seznámeni s jeho cíli, průběhem, nabízenými aktivitami a způsobem práce s osobními údaji.

V úvodní fázi spolupráce je důležité vytvořit bezpečné prostředí umožňující otevřenou komunikaci a vzájemnou důvěru. Pracovník programu věnuje pozornost navázání kontaktu, vysvětlení své role a zjištění očekávání mladého člověka i osoby pečující.

Součástí vstupní fáze je představení jednotlivých možností podpory a motivace účastníka k aktivnímu zapojení do programu.

4.4 Zásady komunikace s cílovou skupinou

Při komunikaci s účastníky programu pracovníci dodržují následující zásady:

- respektují důstojnost a jedinečnost každého účastníka,
- používají srozumitelný a věku přiměřený jazyk,
- podporují otevřené vyjadřování názorů a potřeb,
- vyhýbají se hodnotícím a stigmatizujícím postojům,
- posilují silné stránky a zdroje mladého člověka,
- podporují samostatné rozhodování a odpovědnost,
- vytvářejí bezpečné prostředí pro sdílení zkušeností a obtíží.

Komunikace je vedena způsobem, který podporuje partnerský vztah mezi pracovníkem a účastníkem programu a současně zachovává profesionální hranice spolupráce.

5. Proces práce s účastníkem programu

Program přípravy na samostatný život je realizován jako navazující proces individuální podpory, který umožňuje systematicky zjišťovat potřeby mladého člověka, plánovat vhodné formy podpory, průběžně vyhodnocovat jejich přínos a reagovat na změny jeho situace v průběhu dospívání.

Jednotlivé kroky procesu na sebe navazují a vytvářejí ucelený systém podpory respektující individuální potřeby účastníků programu.

5.1 Vstup do programu

Prvním krokem je oslovení mladého člověka a jeho osoby pečující, seznámení s cíli programu a představení možností zapojení.

Case manažer účastníkovi vysvětluje:

- smysl a cíle programu,
- průběh spolupráce,
- jednotlivé aktivity programu,
- způsob práce s osobními údaji,
- možnosti a rozsah poskytované podpory.

Současně zjišťuje očekávání mladého člověka a jeho motivaci ke spolupráci.

Po vyjádření souhlasu se zapojením do programu je s účastníkem uzavřena Dohoda o účasti v projektu a vyplněna související dokumentace.

5.2 Vstupní dotazník

Po vstupu do programu vyplňuje účastník vstupní dotazník.

Dotazník slouží jako základní screeningový nástroj zaměřený na zjištění míry připravenosti mladého člověka na samostatný život. Mapuje úroveň orientace účastníka v klíčových oblastech života, jeho zkušenosti, postoje, očekávání, zdroje podpory a oblasti, ve kterých potřebuje větší podporu.

Dotazník může účastník vyplnit samostatně nebo s přiměřenou podporou case manažera. Podpora pracovníka spočívá zejména ve vysvětlení významu jednotlivých otázek a odstranění případných nejasností. Odpovědi vždy vyjadřují vlastní názory a zkušenosti účastníka.

Výsledky dotazníku slouží jako podklad pro další individuální práci a současně umožňují identifikovat témata, na která bude zaměřena skupinová část programu. Vyplnění vstupního dotazníku je tak nezbytné zejména v první fázi programu, tedy při vstupu první části cílové skupiny (dle věku těch nejstarších účastníků), kdy jsou identifikována témata pro skupinové aktivity. Při vstupu dalších (věkově mladších) účastníků je možné nahradit vstupní dotazník mapováním potřeb s case manažerem.

5.3 Mapování potřeb

Na vstupní dotazník navazuje individuální mapování potřeb realizované formou rozhovoru mezi účastníkem a case manažerem.

Cílem mapování potřeb je porozumět konkrétní životní situaci mladého člověka, identifikovat jeho silné stránky, zdroje podpory, oblasti nejistoty a témata, která vyžadují další pozornost.

Při mapování potřeb case manažer vychází z:

- výsledků vstupního dotazníku,
- odpovědí na otevřené otázky,
- individuální situace účastníka,
- rozhovorů s účastníkem,
- informací sdílených osobou pečující.

Výstupem mapování potřeb je identifikace prioritních oblastí, se kterými bude dále pracováno v rámci individuálního plánování.

5.4 Individuální plánování

Na základě zjištěných potřeb vytváří case manažer společně s účastníkem individuální plán opouštění náhradní rodinné péče.

Plán stanovuje:

- hlavní cíle spolupráce,
- oblasti rozvoje,
- zdroje podpory,
- možná rizika,
- odpovědnosti jednotlivých zapojených osob.

Součástí individuálního plánování je vytvoření navazujícího akčního plánu, který rozpracovává jednotlivé cíle do konkrétních kroků, aktivit a termínů.

Plánování probíhá v aktivní spolupráci s mladým člověkem a podle potřeby také s osobou pečující.

5.5 Realizace podpůrných aktivit

Po vytvoření individuálního plánu se účastník zapojuje do aktivit programu odpovídajících jeho potřebám a stanoveným cílům.

Podpora může zahrnovat zejména:

- tematické semináře,
- besedy s odborníky,
- exkurze,
- individuální konzultace s odborníky,
- individuální konzultace s case manažerem,
- kurz osobnostního rozvoje,
- tvůrčí dílny,
- využívání podpůrných materiálů a nástrojů vytvořených v rámci projektu.

Rozsah zapojení do jednotlivých aktivit je individuální a vychází z potřeb konkrétního účastníka.

5.6 Průběžné hodnocení

Po celou dobu zapojení do programu probíhá průběžné sledování a vyhodnocování naplňování stanovených cílů.

Case manažer pravidelně:

- vyhodnocuje postup účastníka,
- zaznamenává realizované aktivity,
- sleduje změny v jeho situaci,
- aktualizuje akční plán,
- poskytuje podporu při řešení nově vzniklých potřeb.

Průběžné hodnocení umožňuje pružně reagovat na vývoj situace mladého člověka a přizpůsobovat podporu jeho aktuálním potřebám.

5.7 Závěrečné vyhodnocení

Před ukončením účasti v programu probíhá závěrečné vyhodnocení individuálního plánu.

Vyhodnocení se zaměřuje zejména na:

- míru naplnění stanovených cílů,
- rozvoj kompetencí potřebných pro samostatný život,
- změny v oblasti orientace, dovedností a připravenosti,
- identifikaci oblastí, ve kterých je vhodné pokračovat v podpoře.

5.8 Schéma procesu práce s účastníkem

Proces podpory účastníka programu probíhá v následující posloupnosti:

Vstup do programu → Vstupní dotazník → Mapování potřeb → Individuální plán → Akční plán → Realizace aktivit → Průběžné hodnocení → Závěrečné vyhodnocení

Jednotlivé kroky na sebe navazují a vytvářejí systém podpory zaměřený na postupnou přípravu mladého člověka na samostatný život a posílení jeho schopnosti zvládat životní situace vlastními silami.

6. Vstupní dotazník

6.1 Cíl vstupního dotazníku

Vstupní dotazník představuje základní nástroj pro zjišťování potřeb dospívajících zapojených do programu. Jeho cílem je získat přehled o úrovni orientace účastníků v oblastech důležitých pro přechod do samostatného života a současně identifikovat témata, ve kterých potřebují zvýšenou podporu.

Dotazník byl vytvořen na základě zkušeností pracovníků organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s., s doprovázením dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči. Obsahuje oblasti, které mají zásadní význam pro úspěšné zvládnutí přechodu do dospělosti a samostatného života.

Výsledky dotazníku jsou využívány ve třech vzájemně propojených úrovních:

Individuální úroveň – Výsledky konkrétního účastníka slouží jako podklad pro navazující mapování potřeb a tvorbu Individuálního plánu opouštění náhradní rodinné péče. Oblasti s nejvyšším dosaženým skóre představují témata, kterým je v následné individuální práci věnována zvýšená pozornost.

Skupinová úroveň – Souhrnné vyhodnocení všech vyplněných dotazníků umožňuje identifikovat oblasti, ve kterých cílová skupina vykazuje nejnižší míru orientace a připravenosti na samostatný život. Tyto oblasti se následně stávají prioritními tématy skupinových aktivit realizovaných v rámci projektu.

Metodická úroveň – Získaná data slouží jako podklad pro tvorbu podpůrných nástrojů projektu, zejména informačních brožur (manuálů pro dospívající) a mobilní aplikace. Obsah těchto nástrojů vychází z reálně identifikovaných potřeb účastníků programu.

6.2 Cílová skupina dotazníku

Vstupní dotazník je určen dospívajícím vyrůstajícím v náhradní rodinné péči zapojeným do programu. Dotazník vyplňují účastníci samostatně. V případě potřeby jim může case manažer poskytnout podporu spočívající ve vysvětlení významu jednotlivých otázek nebo technické pomoci při vyplňování. Poskytovaná podpora nesmí ovlivňovat obsah odpovědí.

6.3 Sledované oblasti

Dotazník mapuje deset tematických oblastí důležitých pro samostatný život:

- péče o zdraví,
- bydlení,
- práce a vzdělávání,
- finance a hospodaření,
- jednání na úřadech a na veřejnosti,
- práva a povinnosti,
- rodina, partnerské vztahy a sexualita,
- cestování a doprava,
- média a internet,
- řešení životních krizí.

Výběr oblastí vychází z dlouhodobé zkušenosti pracovníků organizace s podporou mladých lidí vyrůstajících v náhradní rodinné péči a z témat, která se nejčastěji objevují při jejich přípravě na samostatný život.

6.4 Struktura dotazníku

Dotazník obsahuje uzavřené a otevřené otázky.

Uzavřené otázky jsou zaměřeny na zjištění míry orientace účastníka v jednotlivých sledovaných oblastech. Umožňují následné bodové vyhodnocení a porovnání jednotlivých oblastí.

Otevřené otázky slouží k doplnění a lepšímu porozumění odpovědím účastníků. Poskytují kontext k jejich zkušenostem, představám a individuální situaci. Otevřené odpovědi nejsou bodově hodnoceny a nevstupují do výpočtu skóre jednotlivých oblastí.

6.5 Vyhodnocení dotazníku

Každé uzavřené otázce je přiřazena bodová hodnota odpovídající míře orientace účastníka v dané problematice. Součet bodů vytvoří výsledné skóre jednotlivých oblastí. Čím vyšší je dosažené skóre, tím nižší je orientace účastníka v dané oblasti a tím vyšší potřeba podpory byla identifikována.

Vyhodnocení probíhá ve dvou rovinách:

Individuální vyhodnocení

U každého účastníka jsou identifikovány oblasti s nejvyšším dosaženým skóre. Tyto oblasti představují podklad pro navazující rozhovor v rámci mapování potřeb a pro stanovení cílů individuálního plánu.

Při interpretaci výsledků case manažer zohledňuje také obsah otevřených odpovědí, individuální situaci účastníka a informace získané při následném rozhovoru.

Souhrnné vyhodnocení

Souhrnné výsledky všech respondentů jsou statisticky zpracovány a porovnávány mezi jednotlivými sledovanými oblastmi.

Na základě tohoto vyhodnocení jsou stanovena prioritní témata:

- skupinových vzdělávacích aktivit,
- besed a exkurzí,
- tvůrčích dílen,
- informačních brožur,
- mobilní aplikace vytvořené v rámci projektu.

6.6 Využití výsledků v navazující práci

Výsledky vstupního dotazníku nepředstavují samostatné hodnocení připravenosti mladého člověka na samostatný život. Slouží jako výchozí podklad pro další individuální práci realizovanou prostřednictvím mapování potřeb a individuálního plánování.

Dotazník představuje první krok procesu podpory, na který navazují další nástroje programu směřující k rozvoji kompetencí potřebných pro samostatný život.

6.7 Formát dotazníku

Vstupní dotazník je připraven v on-line verzi na platformě Google Forms, je možno ho vyplnit přes počítač, telefon nebo tablet. Pokud nemají někteří dospívající vhodné technické zázemí, mají možnost využít technické podpory zapůjčené od organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s. – tablety či notebooky pořízené pro účely projektu.

6.8 Formát otázek

Otázky jsou rozděleny do výše popsaných oblastí. Každá oblast obsahuje osm uzavřených otázek, celkem jich dotazník obsahuje 80. Dotazník dále obsahuje devět otázek otevřených, které vždy rozvíjí předchozí uzavřenou otázku. Dotazník dohromady tvoří 89 otázek. Otázky jsou formulovány jednoduše a srozumitelně tak, aby bylo co nejvíce sníženo riziko jejich nepochopení. Seznam všech otázek z dotazníku se nachází v příloze této metodiky.

Příklad uzavřené otázky:

Dokážeš odpočívat? *

☐ ano

☐ spíše ano

☐ spíše ne

☐ ne

Příklad otevřené rozvíjející otázky:

Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a "ano" nebo "spíše ano", napiš, jak odpočíváš.

Vaše odpověď _____

6.9 Formát odpovědí

Pro odpovědi byly použity následující formáty:

Výběr z možností

Je použit u uzavřených otázek. Dospívající zvolí vždy jen jednu ze čtyř možných odpovědí:

- ☐ „Ano“
- ☐ „Spíše ano“
- ☐ „Spíše ne“
- ☐ „Ne“

Tento formát je koncipován následovně:

Odpověď „Ano“ je vždy pozitivní – znamená, že dospívající se v dané problematice dostatečně orientuje a není potřeba s ním na tématu více pracovat. Pro potřeby vyhodnocení je odpovědi přiřazena numerická hodnota 1.

Odpověď „Spíše ano“ – znamená, že dospívající se v dané problematice spíše orientuje, avšak jsou informace, které by pro něho mohly být nové a neznámé. Pro potřeby vyhodnocení je odpovědi přiřazena numerická hodnota 2.

Odpověď „Spíše ne“ – znamená, že dospívající se v dané problematice spíše neorientuje, avšak jsou informace, které by pro něho mohly být známé. Pro potřeby vyhodnocení je odpovědi přiřazena numerická hodnota 3.

Odpověď „Ne“ je vždy negativní – znamená, že se dospívající v dané problematice neorientuje vůbec a je potřeba s ním na tématu pracovat. Pro potřeby vyhodnocení je odpovědi přiřazena numerická hodnota 4.

Otázky s tímto formátem odpovědí jsou povinné a jejich nezodpovězení neumožní dospívajícímu pokračovat do další sekce dotazníku.

Stručná odpověď

V dotazníku se nachází devět otázek s možností stručné odpovědi. Ty vždy rozvíjí předchozí, uzavřenou otázku. Jejich vyplnění není pro respondenty povinné. Pokud se rozhodnou neodpovědět a nechat pole prázdné, dotazník jim i tak umožní pokračovat do další sekce.

6.10 Distribuce a sběr údajů

Nejprve dojde ke zmapování technického zázemí potenciálních respondentů, tzn. bude zjištěno, jaký způsob vyplnění dotazníku je pro ně nejdostupnější. Pro tyto účely mohou case manažeři využít podporu doprovázejících pracovníků rodin. Na základě získaných informací bude individuálně zvolen vhodný styl distribuce:

- Dotazník bude distribuován prostřednictvím internetového odkazu rozeslaného z e-mailových účtů case manažerů na e-mailové účty dospívajících nebo osob pečujících.
- Dospívajícím bude umožněno využít technické podpory zapůjčené od organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s. – tablety či notebooky pořízené pro účely projektu.

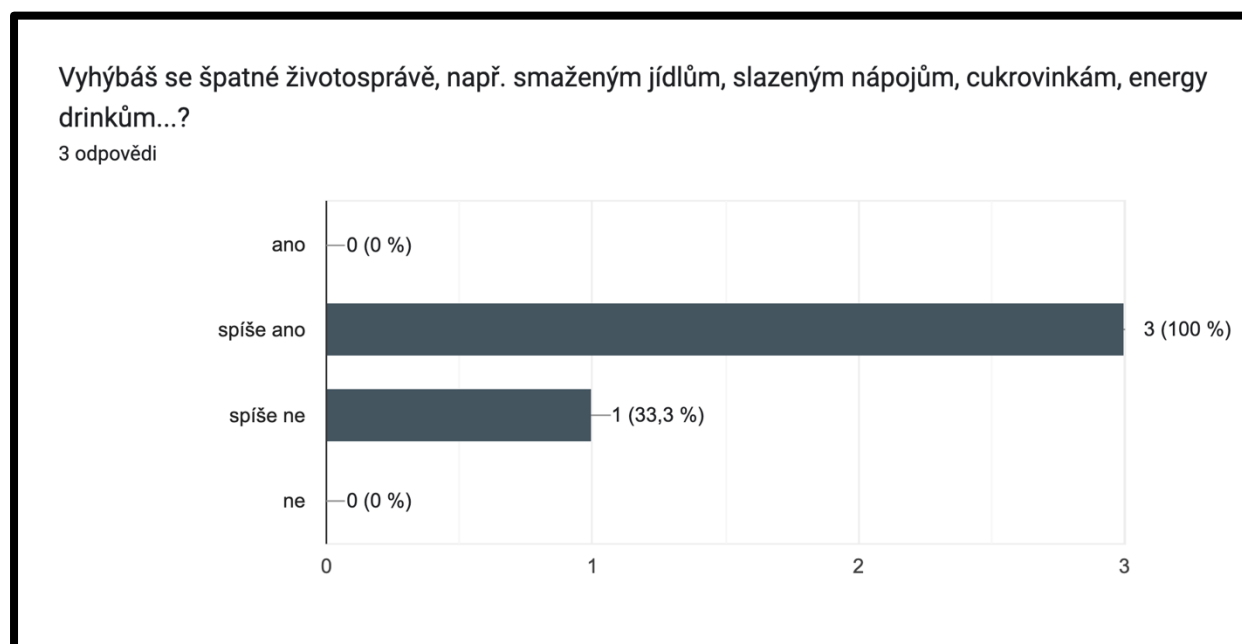
Sběr údajů bude neanonymní. Dospívající na začátku vyplní své jméno, příjmení a datum narození. To umožní dotazníky vyhodnotit individuálně, aby mohly sloužit jako podklad pro další individuální práci. Vyplněním roku narození zároveň umožní poznat a zobecnit, jaká témata jsou známá/neznámá pro dospívající v konkrétním věku.

Google Forms umožňuje sledovat odpovědi v reálném čase. Sběr údajů tak probíhá automaticky na platformě Google Forms. Odpovědi je možné zobrazit buď jednotlivě, nebo ve formě tabulky či grafu. Google Forms zároveň vytváří automatizovaný zápis odpovědí do tabulkového softwaru, který bude v tomto případě také použit.

6.11 Zpracování údajů a analýza dat

Po skončení sběru dat budou odpovědi analyzovány jak za pomoci grafů, tak pomocí exportu do formátu CSV/XLSX. Použití tabulkového softwaru povede k možnosti další analýzy a zpracování dat mimo prostředí Google Forms. Grafy vytvořené v Google Forms budou sloužit zejména pro prvotní přehled a lepší vizuální představu.

Ukázka grafu v testovací verzi dotazníku:

Ukázka odpovědí z testovací verze dotazníku zobrazených v excelové tabulce:

E
Vyhýbáš se špatné životosprávě, např. smaženým jídlům, slazeným nápojům, cukrovinkám, energy drinkům...?
spíše ano
spíše ano
spíše ano
spíše ano

Ve formátu CSV/XLSX bude pro vyhodnocení každé odpovědi přiřazena numerická hodnota 1–4 (viz formát odpovědí). Součet numerických hodnot – skóre – každé oblasti se pohybuje v rozmezí 8–32. Oblasti s nejvyšší numerickou hodnotou budou vyhodnoceny jako oblasti pro dospívající nejvíce rizikové, neznámé a v rámci projektu s nimi bude dále pracováno. Jedná se o prioritní oblasti. S těmi bude pracováno v rámci zmapování potřeb a následného vytváření individuálních plánů.

Zpracování a analýzu dat provedou metodici projektu, výsledky poskytnou case manažerům jako podklad pro jejich další práci v rámci projektu.

7. Mapování potřeb dospívajících v náhradní rodinné péči

7.1 Cíl mapování potřeb

Mapování potřeb navazuje na vyhodnocení vstupního dotazníku a představuje první individuální fázi práce s účastníkem programu.

Jeho cílem je definovat potřeby dospívajících v náhradní rodinné péči ve vybraných oblastech souvisejících s jejich přípravou na samostatný život a předcházením rizikům sociálního vyloučení. Současně umožňuje podrobněji porozumět situaci mladého člověka, ověřit a rozpracovat informace získané prostřednictvím vstupního dotazníku a identifikovat oblasti, ve kterých potřebuje podporu.

Mapování potřeb rozvíjí informace získané prostřednictvím vstupního dotazníku. Podrobněji zachycuje zkušenosti, znalosti, dovednosti, postoje, představy o budoucnosti i dostupné zdroje podpory konkrétního dospívajícího. Výstupy mapování potřeb slouží jako podklad pro tvorbu Individuálního plánu opouštění náhradní rodinné péče a navazujícího Akčního plánu.

Mapování potřeb je vedeno s důrazem na aktivní zapojení mladého člověka, identifikaci jeho silných stránek, podporu sebereflexe a samostatného rozhodování. Jeho cílem není hledání

nedostatků nebo diagnostika osobnosti účastníka, ale získání informací potřebných pro plánování podpory.

7.2 Cílová skupina a její oslovení

Cílovou skupinou jsou dospívající vyrůstající v náhradní rodinné péči zapojení do programu.

Case manažeři oslovují účastníky programu na počátku jejich zapojení do podpůrného programu přípravy na samostatný život. Po vyhodnocení vstupního dotazníku je účastník pozván k individuálnímu rozhovoru zaměřenému na mapování jeho potřeb.

Mapování potřeb probíhá v období mezi vyplněním vstupního dotazníku a vytvořením Individuálního plánu opouštění náhradní rodinné péče.

7.3 Zdroje informací pro mapování potřeb

Case manažer při mapování potřeb vychází z více zdrojů informací.

Jedná se zejména o:

- výsledky vstupního dotazníku,
- bodové hodnocení jednotlivých oblastí,
- odpovědi na otevřené otázky,
- individuální rozhovor s účastníkem,
- informace sdílené osobou pečující,
- poznatky získané během dosavadní spolupráce.

Největší pozornost je věnována oblastem, které dosáhly nejvyššího skóre ve vstupním dotazníku. Vyšší skóre signalizuje nižší míru orientace účastníka v dané oblasti a vyšší potřebu podpory.

Skóre však neslouží jako automatický podklad pro stanovení cílů individuálního plánu. Je především vodítkem pro navazující rozhovor. Case manažer vždy zohledňuje individuální situaci účastníka, jeho motivaci, životní okolnosti, zdroje podpory a témata, která sám označuje za důležitá.

7.4 Průběh mapování potřeb

Mapování potřeb probíhá formou individuálního rozhovoru vedeného case manažerem.

Rozhovor se zaměřuje především na oblasti, které byly ve vstupním dotazníku vyhodnoceny jako rizikové nebo méně známé. Současně poskytuje prostor pro zachycení dalších témat, která se ve vstupním dotazníku nemusela projevit nebo nebyla dostatečně rozpracována.

V rámci rozhovoru se case manažer zaměřuje zejména na:

- dosavadní zkušenosti účastníka,
- jeho představy o budoucnosti,
- úroveň samostatnosti v jednotlivých oblastech života,
- zdroje podpory a důležité vztahy,
- obavy a nejistoty související s budoucností,
- témata, ve kterých by účastník uvítal podporu nebo další informace.

Rozsah a délka rozhovoru jsou přizpůsobeny věku, schopnostem a individuálním potřebám účastníka.

7.5 Záznamový list pro mapování potřeb

Pro mapování potřeb je využíván Záznamový list pro mapování potřeb dospívajících v náhradní rodinné péči. Formulář je součástí přílohy této metodiky.

Záznamový list vyplňuje case manažer na základě rozhovoru s konkrétním dospívajícím. Slouží k systematickému zachycení výsledků vstupního dotazníku, identifikovaných potřeb, silných stránek, dostupných zdrojů podpory a oblastí vyžadujících další rozvoj.

U jednotlivých oblastí je uvedeno dosažené skóre ze vstupního dotazníku. Na základě dosaženého skóre, odpovědí v dotazníku a individuálního rozhovoru case manažer společně s účastníkem rozpracovává jednotlivá témata a zaznamenává důležité informace.

Kladené otázky jsou otevřené a jsou individuálně přizpůsobovány situaci konkrétního dospívajícího. Odpovědi jsou průběžně zaznamenávány do záznamového listu.

Výstupem mapování potřeb je vyhodnocení, zda je účastník v jednotlivých oblastech dostatečně orientován, nebo zda byly identifikovány konkrétní potřeby vyžadující další podporu.

7.6 Stanovení prioritních oblastí

Na základě rozhovoru a vyhodnocení získaných informací stanoví case manažer společně s účastníkem prioritní oblasti, na které bude zaměřena další spolupráce.

Při stanovování priorit jsou zohledňovány zejména:

- výše dosaženého skóre ve vstupním dotazníku,
- význam oblasti pro budoucí samostatný život,
- aktuální situace účastníka,
- jeho motivace a zájem o změnu,
- dostupné zdroje podpory.

Z mapování potřeb zpravidla vyplynou minimálně tři prioritní oblasti, které budou dále rozpracovány v Individuálním plánu opouštění náhradní rodinné péče.

7.7 Postup při absenci vstupního dotazníku

Pokud účastník z různých důvodů vstupní dotazník nevyplnil, může být mapování potřeb realizováno pouze prostřednictvím individuálního rozhovoru.

Case manažer v takovém případě projde s účastníkem všechny sledované oblasti a na základě získaných informací identifikuje oblasti vyžadující zvýšenou podporu. Výstupy jsou zaznamenány do Záznamového listu pro mapování potřeb dospívajících v náhradní rodinné péči.

Prioritní oblasti jsou v tomto případě stanoveny na základě odborného vyhodnocení rozhovoru a potřeb formulovaných samotným účastníkem.

7.8 Využití výsledků mapování potřeb

Výsledky mapování potřeb tvoří základ pro individuální plánování podpory.

Na jejich základě jsou:

- stanovovány cíle Individuálního plánu opouštění náhradní rodinné péče,
- vybírány vhodné aktivity programu,
- nastavována míra a forma podpory,
- určovány oblasti průběžného sledování a vyhodnocování.

Mapování potřeb představuje spojovací článek mezi vstupním zjišťováním potřeb a konkrétními kroky směřujícími k přípravě mladého člověka na samostatný život.

8. Individuální plánování opouštění náhradní rodinné péče

8.1 Cíl individuálního plánování

Individuální plánování navazuje na mapování potřeb a představuje proces společného stanovování cílů a kroků vedoucích k přípravě mladého člověka na samostatný život.

Jeho cílem je převést identifikované potřeby do konkrétních a dosažitelných cílů, jejichž naplňování podpoří rozvoj samostatnosti, odpovědnosti a orientace v oblastech důležitých pro vstup do dospělosti.

Individuální plánování současně vytváří prostor pro aktivní zapojení mladého člověka do rozhodování o své budoucnosti a podporuje jeho odpovědnost za naplňování stanovených cílů.

8.2 Principy individuálního plánování

Individuální plánování vychází z následujících principů:

- aktivní účast mladého člověka na plánování,
- respekt k jeho potřebám, možnostem a životním cílům,
- zaměření na silné stránky a zdroje podpory,
- partnerství mezi účastníkem, osobou pečující a case manažerem,
- orientace na konkrétní a dosažitelné změny,
- průběžné vyhodnocování a aktualizace plánu.

Cílem plánování není vytvoření formálního dokumentu, ale nastavení smysluplného postupu vedoucího k rozvoji samostatnosti mladého člověka.

8.3 Individuální plán opouštění náhradní rodinné péče

Individuální plán opouštění náhradní rodinné péče představuje základní dokument individuální práce s účastníkem programu.

Vychází z výsledků mapování potřeb a zachycuje:

- aktuální situaci mladého člověka,
- identifikované potřeby,
- prioritní oblasti podpory,
- cíle spolupráce,
- zdroje podpory,
- možná rizika ovlivňující naplňování cílů.

Individuální plán vzniká ve spolupráci case manažera, mladého člověka a podle potřeby také osoby pečující. Formulář je součástí přílohy této metodiky.

8.4 Stanovování cílů

Cíle individuálního plánu vycházejí z prioritních oblastí identifikovaných při mapování potřeb.

Při jejich formulaci je využíván princip SMART. Stanovené cíle by měly být:

- konkrétní,
- měřitelné,
- dosažitelné,
- realistické,
- časově ukotvené.

Cíle musí být pro mladého člověka srozumitelné a významné. Jejich formulace vychází z jeho individuální situace, potřeb a možností.

Počet stanovených cílů není předem pevně určen. Měl by odpovídat rozsahu identifikovaných potřeb a schopnosti účastníka na jejich naplňování aktivně pracovat.

8.5 Role osoby pečující

Osoba pečující je podle možností a přání mladého člověka zapojována do procesu individuálního plánování.

Její role spočívá zejména v:

- poskytování podpory při naplňování cílů,
- vytváření podmínek pro rozvoj samostatnosti,
- sdílení informací důležitých pro plánování podpory,
- poskytování zpětné vazby k průběhu spolupráce.

Zapojení osoby pečující respektuje věk, potřeby a míru samostatnosti mladého člověka.

8.6 Akční plán opouštění náhradní rodinné péče

Na Individuální plán opouštění náhradní rodinné péče navazuje Akční plán opouštění náhradní rodinné péče.

Akční plán rozpracovává jednotlivé cíle do konkrétních kroků a aktivit.

U každého kroku je stanoveno:

- co bude realizováno,
- kdo za realizaci odpovídá,
- jakým způsobem bude krok naplněn,
- termín splnění.

Akční plán představuje praktický pracovní nástroj, který umožňuje sledovat průběh naplňování jednotlivých cílů a plánovat další postup. Formulář je součástí přílohy této metodiky.

8.7 Aktualizace individuálního a akčního plánu

Situace mladých lidí v období dospívání se často mění. Individuální plán i Akční plán jsou proto vnímány jako živé dokumenty, které lze v průběhu spolupráce upravovat.

Aktualizace probíhá zejména v případech, kdy:

- dojde ke změně situace mladého člověka,
- jsou naplněny původně stanovené cíle,
- vzniknou nové potřeby nebo priority,
- je potřeba upravit plánované kroky podpory.

Aktualizace akčního plánu se uskuteční vždy minimálně s koncem daného běhu projektu a přechodem účastníka do dalšího běhu. Individuální plán se vyhodnocuje ke dni zletilosti účastníka, případně ke dni ukončení jeho účasti v projektu.

O případných změnách rozhoduje case manažer společně s účastníkem programu a podle potřeby také s osobou pečující.

8.8 Využití individuálního plánování v programu

Výstupy individuálního plánování představují základ pro další práci s účastníkem programu.

Na jejich základě jsou vybírány vhodné aktivity programu, plánovány individuální konzultace a průběžně vyhodnocován pokrok účastníka.

Individuální plánování vytváří spojení mezi identifikovanými potřebami mladého člověka a konkrétními kroky vedoucími k jeho postupné přípravě na samostatný život.

9. Průběžné a závěrečné hodnocení

9.1 Cíl hodnocení

Průběžné a závěrečné hodnocení představuje nedílnou součást procesu podpory mladého člověka při přípravě na samostatný život.

Jeho cílem je sledovat průběh naplňování stanovených cílů, vyhodnocovat přínos realizovaných aktivit a ověřovat, zda nastavená podpora odpovídá aktuálním potřebám účastníka programu.

Hodnocení současně vytváří prostor pro reflexi dosaženého pokroku, identifikaci nových potřeb a případnou úpravu individuálního nebo akčního plánu.

Proces hodnocení je založen na aktivním zapojení mladého člověka a respektuje jeho pohled na vlastní situaci i dosažené změny.

9.2 Průběžné hodnocení

Průběžné hodnocení probíhá po celou dobu zapojení účastníka do programu.

Case manažer průběžně sleduje:

- realizaci jednotlivých kroků stanovených v Akčním plánu,
- účast mladého člověka na aktivitách programu,
- změny v jeho situaci,
- rozvoj znalostí, dovedností a kompetencí,
- nové potřeby nebo překážky ovlivňující naplňování cílů.

Průběžné hodnocení umožňuje včas reagovat na změny situace účastníka a upravovat nastavenou podporu tak, aby odpovídala jeho aktuálním potřebám.

9.3 Záznamový list pro průběžné hodnocení postupu

Průběh naplňování jednotlivých cílů je zaznamenáván prostřednictvím Záznamového listu pro průběžné hodnocení postupu.

Do záznamového listu jsou průběžně zapisovány zejména:

- uskutečněná setkání a konzultace,

- absolvované aktivity programu,
- realizované kroky vyplývající z Akčního plánu,
- dosažené dílčí pokroky,
- identifikované překážky a rizika,
- případné změny v nastavené podpoře.

Součástí záznamu je také stručné vyhodnocení přínosu realizovaných aktivit pro naplňování jednotlivých cílů.

Záznamový list vytváří přehled o průběhu spolupráce a současně slouží jako podklad pro aktualizaci Akčního plánu a závěrečné vyhodnocení. Formulář je součástí přílohy této metodiky.

9.4 Aktualizace podpory na základě průběžného hodnocení

Pokud průběžné hodnocení ukáže, že stanovené kroky nevedou k očekávanému výsledku nebo došlo ke změně situace mladého člověka, může být podpora upravena.

Úprava se může týkat zejména:

- změny jednotlivých kroků Akčního plánu,
- doplnění nových aktivit,
- změny termínů plnění,
- zapojení dalších podpůrných zdrojů,
- doplnění nových cílů individuálního plánu.

Všechny změny jsou realizovány ve spolupráci s účastníkem programu a podle potřeby také s osobou pečující.

9.5 Závěrečné hodnocení

Závěrečné hodnocení probíhá při ukončení účasti mladého člověka v programu nebo při ukončení platnosti Individuálního plánu opouštění náhradní rodinné péče.

Jeho cílem je zhodnotit:

- míru naplnění stanovených cílů,
- rozvoj kompetencí potřebných pro samostatný život,
- přínos jednotlivých aktivit programu,
- změny v oblasti orientace, samostatnosti a připravenosti účastníka,
- oblasti, které mohou vyžadovat další podporu.

Hodnocení probíhá formou společné reflexe mezi case manažerem, mladým člověkem a podle potřeby také osobou pečující.

9.6 Záznamový list pro závěrečné vyhodnocení

Výsledky závěrečného hodnocení jsou zaznamenávány do dokumentu Závěrečného vyhodnocení individuálního plánu opouštění náhradního rodinné péče. Formulář je součástí přílohy této metodiky.

U každého cíle je vyhodnoceno, zda byl:

- naplněn,
- částečně naplněn,
- nenaplněn.

Součástí hodnocení je stručný komentář vysvětlující dosažené výsledky, případně okolnosti, které ovlivnily naplnění cíle.

V případě částečného nebo nenaplněného cíle jsou identifikovány faktory, které jeho dosažení ovlivnily, a případně doporučení pro další podporu.

9.7 Využití výsledků hodnocení

Výsledky průběžného i závěrečného hodnocení slouží k vyhodnocení přínosu programu pro konkrétního účastníka a současně poskytují zpětnou vazbu pro další rozvoj programu.

Získané poznatky mohou být využity při:

- aktualizaci individuálních plánů,
- nastavování dalších aktivit programu,
- vyhodnocování efektivity jednotlivých nástrojů podpory,
- plánování budoucích forem podpory mladých lidí opouštějících náhradní rodinnou péči.

Hodnocení představuje závěrečnou fázi procesu individuální podpory a současně zdroj informací pro průběžné zvyšování kvality programu.

10. Podpůrný program přípravy na samostatný život

10.1 Cíl podpůrného programu

Podpůrný program přípravy na samostatný život představuje soubor vzdělávacích, rozvojových a podpůrných aktivit určených dospívajícím vyrůstajícím v náhradní rodinné péči.

Program navazuje na individuální práci s účastníky a jeho cílem je rozvíjet znalosti, dovednosti a kompetence potřebné pro úspěšný přechod do samostatného života. Současně vytváří prostor pro sdílení zkušeností, získávání praktických informací a posilování sebedůvěry mladých lidí při zvládání situací spojených s dospíváním a vstupem do dospělosti.

Obsah programu vychází z potřeb identifikovaných prostřednictvím vstupních dotazníků, mapování potřeb a zkušeností pracovníků organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s., s podporou dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči.

10.2 Tematické zaměření programu

Podpůrný program je zaměřen zejména na oblasti, které mají zásadní význam pro samostatný život mladých lidí.

Jedná se především o témata:

- péče o zdraví a zdravý životní styl,
- bydlení a hospodaření domácnosti,
- práce, vzdělávání a profesní orientace,
- finance a finanční gramotnost,
- jednání na úřadech a orientace ve veřejných službách,
- práva a povinnosti dospělého člověka,
- mezilidské a partnerské vztahy,
- bezpečné využívání médií a internetu,

- zvládání náročných životních situací,
- rozvoj osobnostních a sociálních kompetencí.

Jednotlivá témata jsou realizována prostřednictvím různých forem podpory tak, aby odpovídala potřebám a možnostem účastníků programu.

10.3 Formy realizace podpůrného programu

Podpůrný program je tvořen vzájemně propojenými aktivitami, které kombinují vzdělávání, praktický nácvik, sdílení zkušeností a individuální podporu.

Program zahrnuje zejména:

- tematické semináře,
- besedy s odborníky,
- exkurze,
- individuální konzultace,
- kurz osobnostního rozvoje,
- tvůrčí dílny,
- informační manuály,
- mobilní aplikaci.

Jednotlivé aktivity se vzájemně doplňují a vytvářejí komplexní systém podpory zaměřený na rozvoj kompetencí potřebných pro samostatný život.

10.4 Principy realizace podpůrného programu

Při realizaci aktivit jsou uplatňovány následující principy:

Praktická využitelnost

Obsah aktivit je zaměřen na situace, se kterými se mladí lidé mohou setkat při přechodu do samostatného života. Důraz je kladen na praktické informace, konkrétní příklady a využitelnost získaných poznatků v běžném životě.

Aktivní zapojení účastníků

Účastníci jsou vedeni k aktivnímu zapojení, sdílení zkušeností, diskusi a hledání vlastních řešení. Podpora nesměřuje pouze k předávání informací, ale také k rozvoji schopnosti samostatně rozhodovat a řešit životní situace.

Bezpečné prostředí

Aktivity jsou realizovány v prostředí podporujícím otevřenou komunikaci, respekt a vzájemnou důvěru. Účastníci mají možnost sdílet své zkušenosti a názory bez obavy z hodnocení nebo zesměšňování.

Respekt k individuálním potřebám

Pracovníci programu respektují rozdílnou úroveň zkušeností, znalostí a připravenosti jednotlivých účastníků. Obsah aktivit je průběžně přizpůsobován aktuálním potřebám cílové skupiny.

10.5 Návaznost na individuální plánování

Podpůrný program je úzce propojen s individuálním plánováním.

Case manažer doporučuje účastníkovi zapojení do konkrétních aktivit na základě výsledků vstupního dotazníku, mapování potřeb a individuálního plánu. Jednotlivé aktivity tak představují nástroj pro naplňování cílů stanovených v individuálním plánu a současně poskytují účastníkům příležitost získávat nové znalosti, zkušenosti a praktické dovednosti.

Poznatky získané během realizace aktivit mohou být dále využívány při průběžném hodnocení a aktualizaci individuálních plánů.

11. Tematické vzdělávací aktivity

11.1 Cíl tematických vzdělávacích aktivit

Tematické vzdělávací aktivity představují základní skupinovou část podpůrného programu přípravy na samostatný život.

Jejich cílem je rozšiřovat znalosti, posilovat orientaci dospívajících v oblastech důležitých pro samostatný život a vytvářet prostor pro sdílení zkušeností, diskusi a získávání praktických informací.

Obsah aktivit vychází ze souhrnných výsledků vstupních dotazníků, mapování potřeb účastníků a zkušeností pracovníků organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s. Při plánování aktivit jsou přednostně zařazována témata, která byla identifikována jako oblasti s nejvyšší potřebou podpory.

11.2 Tematické zaměření aktivit

Vzdělávací aktivity byly zaměřeny zejména na oblasti:

- péče o zdraví a zdravý životní styl,
- bydlení a samostatné hospodaření domácnosti,
- vzdělávání, zaměstnání a profesní orientace,
- finanční gramotnost,
- práva a povinnosti dospělého člověka,
- orientace v systému sociální podpory,
- partnerské a rodinné vztahy,
- bezpečné využívání médií a internetu,
- zvládání krizových situací,
- rozvoj sociálních a osobnostních kompetencí.

Výběr konkrétních témat byl průběžně přizpůsobován potřebám účastníků programu. Podklady k jednotlivým zpracovaným tématům vzdělávacích aktivit jsou součástí přílohy této metodiky.

11.3 Formy realizace

Tematické vzdělávací aktivity byly realizovány prostřednictvím seminářů, besed s odborníky a exkurzí. Jednotlivé formy byly využívány ve vzájemné kombinaci podle charakteru tématu a vzdělávacích cílů.

Tematické semináře

Semináře byly zaměřeny na předávání informací a rozvoj znalostí v jednotlivých tematických oblastech.

Součástí seminářů byly zejména:

- odborné výklady,
- skupinové diskuse,
- modelové situace,
- praktické příklady,
- práce ve skupinách,
- interaktivní aktivity,
- sdílení zkušeností účastníků.

Semináře byly vedeny pracovníky organizace nebo externími odborníky s odpovídající odborností.

Besedy s odborníky

Besedy umožňovaly účastníkům setkat se s odborníky z různých oblastí a získat informace z praxe.

Do besed byli podle zaměření tématu zapojováni například:

- pracovníci úřadů,
- odborníci na finanční problematiku,
- psychologové a terapeuti,
- zdravotničtí pracovníci,
- pracovníci sociálních služeb,
- zástupci vzdělávacích institucí,
- odborníci na zaměstnanost a kariérové poradenství,
- odborníci z oblasti bezpečného pohybu na internetu.

Besedy byly vedeny interaktivní formou s důrazem na možnost klást otázky a diskutovat konkrétní situace.

Exkurze

Exkurze umožňovaly účastníkům získávat zkušenosti prostřednictvím přímého kontaktu s institucemi, službami a prostředím, se kterými se mohou setkávat v běžném životě.

Jejich cílem bylo podpořit orientaci účastníků v dostupných službách, snížit obavy z kontaktu s institucemi a propojit teoretické informace s praktickou zkušeností.

11.4 Metody práce

Při realizaci vzdělávacích aktivit byly využívány zejména:

- zážitkové a interaktivní metody,
- skupinová diskuse,
- práce s modelovými situacemi,
- řešení praktických úkolů,
- sdílení zkušeností,
- reflexe získaných poznatků.

Pracovníci programu podporovali aktivní zapojení účastníků a vytvářeli prostor pro formulaci vlastních názorů, otázek a zkušeností.

11.5 Ověřování znalostí a zpětná vazba účastníků

Po realizaci jednotlivých tematických vzdělávacích aktivit probíhá ověřování znalostí účastníků a získávání zpětné vazby k realizované aktivitě.

Ověřování znalostí je realizováno prostřednictvím krátkých dotazníků obsahujících několik otázek vztahujících se k probíranému tématu. Jeho cílem není hodnocení nebo klasifikace účastníků, ale ověření porozumění klíčovým informacím a zjištění, zda byly předávané poznatky srozumitelné a využitelné pro praktický život.

Získané informace slouží zejména:

- k ověření porozumění probíranému tématu,
- k identifikaci oblastí, které mohou vyžadovat další vysvětlení nebo procvičení,
- ke zvyšování kvality vzdělávacích aktivit,
- k plánování navazujících témat a aktivit programu.

V případě potřeby mohou být poznatky získané prostřednictvím ověřování znalostí využity také jako podklad pro individuální práci case manažera s účastníkem programu.

11.6 Přínos vzdělávacích aktivit

Tematické vzdělávací aktivity přispívají k rozvoji znalostí a dovedností potřebných pro samostatný život a současně podporují rozvoj sociálních kompetencí, sebedůvěry a schopnosti orientovat se v běžných životních situacích.

Důležitým přínosem je také možnost setkávat se s vrstevníky, sdílet zkušenosti a získávat nové pohledy na řešení životních situací spojených s přechodem do dospělosti.

12. Individuální konzultace

12.1 Cíl individuálních konzultací

Individuální konzultace představují důležitou součást podpůrného programu přípravy na samostatný život. Navazují na individuální plánování a umožňují reagovat na konkrétní potřeby, otázky a životní situace jednotlivých účastníků.

Jejich cílem je poskytovat dospívajícím individuální podporu při řešení témat souvisejících s přechodem do samostatného života, posilovat jejich schopnost samostatného rozhodování a podporovat naplňování cílů stanovených v Individuálním plánu opouštění náhradní rodinné péče.

Individuální konzultace současně vytvářejí prostor pro řešení situací, které vyžadují větší míru soukromí nebo individuální přístup a není vhodné je otevírat v rámci skupinových aktivit.

12.2 Formy individuálních konzultací

V rámci programu byly realizovány dva základní typy individuálních konzultací:

Individuální konzultace s case manažerem

Tyto konzultace představují průběžnou individuální podporu poskytovanou case manažerem po celou dobu zapojení účastníka do programu.

Case manažer poskytuje podporu zejména v oblastech:

- přípravy na samostatný život,
- plánování budoucnosti,
- vzdělávání a zaměstnání,
- bydlení,
- finanční gramotnosti,
- orientace v systému sociální podpory,
- mezilidských vztahů,
- zvládání náročných životních situací
- a dalších aktuálních témat spolupráce.

Součástí konzultací je také průběžné vyhodnocování individuálního a akčního plánu, podpora při naplňování stanovených cílů a pomoc při řešení aktuálních životních situací.

Odborné individuální konzultace

V případě potřeby mohli být účastníci programu zprostředkováni k individuálním konzultacím s odborníky specializovanými na konkrétní oblast.

Jednalo se zejména o odborníky, kteří byli zapojeni do realizace tematických besed nebo exkurzí.

Odborné konzultace byly využívány například v oblastech:

- zaměstnání a kariérového poradenství,
- finanční gramotnosti a hospodaření,
- bydlení,
- právního poradenství,
- partnerských a rodinných vztahů,
- psychické pohody a duševního zdraví,
- orientace v systému sociálních služeb a dávek.

Cílem odborných konzultací bylo poskytnout účastníkům podrobnější informace a podporu v situacích, které vyžadovaly specializované znalosti nebo individuální řešení.

12.3 Průběh konzultací

Obsah a rozsah individuálních konzultací se odvíjel od potřeb konkrétního účastníka.

Konzultace byly zaměřeny zejména na:

- řešení aktuálních životních situací,
- rozvoj znalostí a dovedností potřebných pro samostatný život,
- podporu při rozhodování,
- hledání možných řešení problémových situací,
- zprostředkování potřebných informací a kontaktů,
- posilování kompetencí a samostatnosti účastníků.

Pracovníci programu využívali především rozhovor, motivační podporu, práci s konkrétními životními situacemi, poskytování informací a společné hledání možných řešení, včetně jednoduchých nácviků.

12.4 Zásady poskytování individuálních konzultací

Při realizaci individuálních konzultací jsou uplatňovány následující zásady:

- respekt k individuální situaci účastníka,
- dobrovolnost spolupráce,
- důvěrnost sdílených informací,
- partnerský přístup,
- podpora aktivního rozhodování mladého člověka,
- posilování samostatnosti a odpovědnosti.

Pracovníci programu neposkytují hotová řešení ani nepřebírají odpovědnost za rozhodnutí účastníků. Jejich úkolem je vytvářet podmínky pro informované rozhodování a podporovat rozvoj schopností potřebných pro samostatný život.

12.5 Přínos individuálních konzultací

Individuální konzultace umožňují reagovat na specifické potřeby jednotlivých účastníků a propojují obecná témata podpůrného programu s konkrétní životní situací mladého člověka.

Přispívají k rozvoji samostatnosti, orientace v důležitých životních oblastech, schopnosti řešit problémy a využívat dostupné zdroje podpory. Současně posilují pocit bezpečí a jistoty při zvládání změn spojených s přechodem do dospělosti.

13. Kurz osobnostního rozvoje

13.1 Cíl kurzu osobnostního rozvoje

Kurz osobnostního rozvoje představuje specializovanou část podpůrného programu zaměřenou na rozvoj sebepoznání, vztahových kompetencí a osobnostních předpokladů důležitých pro samostatný život.

Jeho cílem je podpořit dospívající v procesu poznávání sebe sama, uvědomování si vlastních silných stránek a rezerv, rozvíjení zdravého sebepojetí a posilování schopnosti vytvářet a udržovat kvalitní mezilidské vztahy.

Kurz současně vytváří prostor pro posilování vztahů mezi dospívajícími a osobami pečujícími a podporuje vzájemné porozumění v období dospívání a postupného osamostatňování.

13.2 Cílová skupina

Kurz je určen dospívajícím zapojeným do programu přípravy na samostatný život.

V souladu s cíli programu je vhodná také účast osob pečujících, které mohou být do vybraných aktivit zapojeny společně s dospívajícími. Společná účast podporuje komunikaci, vzájemné poznávání a rozvoj vztahů mezi dospívajícím a pečující osobou.

13.3 Tematické zaměření kurzu

Obsah kurzu je postaven na třech vzájemně propojených oblastech:

Kdo jsem já?

Tato část je zaměřena na sebepoznání a rozvoj zdravého sebepojetí.

Účastníci pracují zejména s tématy:

- vlastní identita,
- silné stránky a zdroje,

- rezervy a možnosti rozvoje,
- sebedůvěra,
- osobní cíle a hodnoty,
- práce s obavami a nejistotami.

Důraz je kladen na uvědomění si vlastních schopností a možností dalšího rozvoje.

Kdo jsi ty?

Druhá část kurzu je zaměřena na porozumění druhým lidem a rozvoj komunikačních dovedností.

Účastníci se věnují zejména tématům:

- vnímání odlišností mezi lidmi,
- předsudky a stereotypy,
- komunikace,
- aktivní naslouchání,
- neverbální komunikace,
- řešení konfliktů,
- omluva a přijímání odpovědnosti.

Cílem je posílit schopnost vytvářet respektující a funkční vztahy.

Kdo jsme my?

Třetí část kurzu je zaměřena na vztahy, spolupráci a fungování ve skupině.

Účastníci prostřednictvím společných aktivit rozvíjejí:

- vzájemnou důvěru,
- spolupráci,
- respekt k odlišnostem,
- schopnost poskytovat a přijímat podporu,
- porozumění potřebám druhých.

Součástí mohou být také aktivity zaměřené na vztah mezi dospívajícím a osobou pečující.

13.4 Organizace kurzu

Kurz je realizován formou navazujících skupinových setkání a závěrečného intenzivního workshopu.

Jednotlivé části na sebe tematicky navazují a vytvářejí prostor pro postupné prohlubování sebezpoznání, rozvoj vztahových kompetencí a upevňování skupinových vztahů.

Součástí programu mohou být jednodenní tematické bloky, víkendové pobyty nebo jiné formy intenzivnější skupinové práce odpovídající potřebám účastníků a organizačním možnostem realizátora.

13.5 Používané metody práce

Kurz využívá především zážitkové a interaktivní metody práce.

Jedná se zejména o:

- sebezpoznávací cvičení,
- skupinové diskuse,

- reflexe a sebereflexe,
- modelové situace,
- komunikační cvičení,
- práci ve dvojicích a skupinách,
- kooperativní aktivity,
- zážitkové techniky,
- práci s osobními zkušenostmi účastníků.

Významnou součástí kurzu je následná reflexe aktivit, která umožňuje účastníkům uvědomovat si vlastní prožívání, postoje a zkušenosti a přenášet získané poznatky do běžného života.

13.6 Role lektora

Kurz je veden odbornými pracovníky s odpovídající kvalifikací a zkušenostmi v oblasti psychologie, osobnostního rozvoje nebo práce s dospívajícími.

Role lektora spočívá zejména v:

- vytváření bezpečného prostředí,
- facilitaci skupinových aktivit,
- podpoře otevřené komunikace,
- vedení reflexí,
- podpoře aktivního zapojení účastníků,
- citlivém provázení osobnostně rozvojovými tématy.

Lektor nevystupuje v roli hodnotitele, ale průvodce procesem učení a osobního rozvoje.

13.7 Přínos kurzu osobnostního rozvoje

Kurz podporuje rozvoj osobnostních a sociálních kompetencí, které jsou důležité pro úspěšný přechod do samostatného života.

Přispívá zejména k:

- lepšímu poznání sebe sama,
- posílení sebedůvěry,
- uvědomění si vlastních silných stránek,
- rozvoji komunikačních dovedností,
- zlepšení schopnosti řešit konflikty,
- posílení vztahů s blízkými osobami,
- rozvoji spolupráce a vzájemného respektu,
- posílení psychické odolnosti.

Současně vytváří bezpečný prostor pro sdílení zkušeností a podporuje vznik pozitivních vztahů mezi účastníky programu.

14. Tvůrčí dílny

14.1 Cíl tvůrčích dílen

Tvůrčí dílny představují specifickou součást podpůrného programu přípravy na samostatný život. Jejich cílem není pouze předávání informací, ale aktivní zapojení dospívajících do tvorby výstupů projektu a podpůrných nástrojů určených jejich vrstevníkům.

Dospívající zde vystupují v roli spolutvůrců obsahu. Prostřednictvím vlastní aktivity zpracovávají témata související s dospíváním, náhradní rodinnou péčí a přípravou na samostatný život. Získávají tak nejen nové znalosti, ale také praktické zkušenosti, které mohou využít v osobním, studijním i profesním životě.

Tvůrčí dílny současně vytvářejí prostor pro sdílení zkušeností, vzájemné učení a posilování hlasu mladých lidí vyrůstajících v náhradní rodinné péči.

14.2 Rozvíjené kompetence

Aktivity realizované v rámci tvůrčích dílen podporují rozvoj řady kompetencí důležitých pro samostatný život.

Kompetence komunikativní

Účastníci rozvíjejí zejména:

- schopnost formulovat vlastní názory,
- prezentační a komunikační dovednosti,
- schopnost vést rozhovor,
- schopnost aktivně naslouchat,
- kultivované vystupování na veřejnosti,
- přizpůsobení komunikace různým cílovým skupinám.

Kompetence sociální a personální

Tvůrčí dílny podporují:

- spolupráci ve skupině,
- schopnost přijímat odpovědnost za společný výsledek,
- respekt k názorům ostatních,
- schopnost hledat kompromisy,
- rozvoj kritického myšlení,
- sebepoznání a sebereflexi,
- budování pozitivní identity dospívajícího.

Významným prvkem je také možnost sdílet zkušenosti s dalšími mladými lidmi a setkávat se s osobami, které mají zkušenost s náhradní rodinnou péčí nebo se věnují tématům důležitým pro dospívající.

Kompetence pracovní

Účastníci získávají zkušenosti s plánováním, organizací a realizací konkrétních projektových aktivit.

Rozvíjejí zejména:

- schopnost plánovat vlastní práci,
- dodržování termínů,
- orientaci na výsledek,
- schopnost dokončit zadaný úkol,
- základní projektové dovednosti,
- odpovědnost za vlastní práci i práci týmu.

Kompetence digitální a mediální

Tvůrčí dílny umožňují účastníkům získat praktické zkušenosti v oblasti digitálních technologií a mediální tvorby.

Jedná se zejména o:

- práci s audiovizuální technikou,
- základy fotografování a natáčení,
- editaci fotografií a videí,
- tvorbu obsahu pro sociální sítě,
- základy marketingové komunikace,
- práci s grafickými nástroji,
- bezpečné a odpovědné využívání digitálních technologií.

14.3 Principy realizace

Tvůrčí dílny jsou založeny na aktivním zapojení účastníků do všech fází tvorby výstupů.

Dospívající se podílejí zejména na:

- výběru témat,
- přípravě obsahu,
- vedení rozhovorů,
- pořizování fotografií a videozáznamů,
- tvorbě příspěvků pro sociální sítě,
- zpracování získaných materiálů,
- prezentaci výsledků.

Role lektora spočívá především v odborném vedení, podpoře a koordinaci jednotlivých aktivit.

14.4 Tematické okruhy tvůrčích dílen

Obsah tvůrčích dílen vychází z témat souvisejících s dospíváním, náhradní rodinnou péčí a přípravou na samostatný život.

Zpracovávají se zejména témata:

- zkušenosti dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči,
- samostatnost a osamostatňování,
- vzdělávání a profesní směřování,
- finance a hospodaření,
- vztahy a komunikace,

- duševní zdraví a psychohygiena,
- zkušenosti odborníků pracujících s dospívajícími,
- příklady dobré praxe a inspirativní životní příběhy.

V rámci tvůrčích dílen vzniknou tři redakce, ve kterých pod vedením lektora vzniká dílčí i komplexnější obsah mapující a prohlubující realizovaný program přípravy na samostatný život:

- Tvůrčí dílna Sociální sítě
- Tvůrčí dílna Vlogmaster
- Tvůrčí dílna Podcast

I když jsou jednotlivé redakce v názvosloví rozděleny, je počítáno s jejich vzájemným prolínáním. Z toho důvodu je rovněž počítáno s tím, že účastníci tvůrčích dílen se většinou zapojí do všech tří redakcí, i když v některých aktivněji než v jiných.

14.5 Formy výstupů

V rámci tvůrčích dílen vznikají různé formy obsahových výstupů určených dospívajícím a široké veřejnosti.

Může se jednat zejména o:

- příspěvky na sociálních sítích,
- fotografie,
- videa a vlogy,
- podcasty,
- rozhovory s odborníky,
- rozhovory s lidmi se zkušeností s náhradní rodinnou péčí,
- informační a vzdělávací materiály.

Jednotlivé formy se vzájemně doplňují a umožňují účastníkům osvojovat si různé způsoby práce s informacemi a médii.

14.6 Personální a technické zajištění

Tvůrčí dílny jsou vedeny lektorem s odpovídajícími zkušenostmi v oblasti práce s mládeží, vzdělávání nebo mediální tvorby.

Pro realizaci aktivit jsou využívány běžně dostupné digitální technologie umožňující pořizování, zpracování a publikování audiovizuálního obsahu. Rozsah využívané techniky a softwaru se přizpůsobuje aktuálním možnostem organizace a potřebám účastníků.

14.7 Přínos tvůrčích dílen

Tvůrčí dílny umožňují dospívajícím získat zkušenost s aktivní účastí na projektu, který se týká jejich vlastního života a potřeb.

Vedle rozvoje konkrétních dovedností přinášejí také:

- posílení sebedůvěry,
- zkušenost se smysluplnou spoluprací,
- možnost veřejně prezentovat vlastní názory,
- větší orientaci v tématech samostatného života,
- zkušenost s dokončením konkrétního projektu a prezentací jeho výsledků.

Důležitým přínosem je také skutečnost, že vzniklé výstupy mohou sloužit jako podpora dalším dospívajícím, kteří se připravují na samostatný život.

15. Manuály (brožury) pro dospívající

15.1 Cíl manuálů

Manuály pro dospívající představují podpůrný informační nástroj vytvořený v rámci programu přípravy na samostatný život.

Jejich cílem je poskytovat dospívajícím vyrůstajícím v náhradní rodinné péči srozumitelné, praktické a snadno dostupné informace k tématům důležitým pro přechod do samostatného života. Současně slouží jako podpora individuální práce, skupinových aktivit i samostatného vzdělávání účastníků programu.

Manuály vznikaly na základě potřeb identifikovaných prostřednictvím vstupních dotazníků, mapování potřeb a zkušeností pracovníků organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s.

15.2 Tematické zaměření manuálů

Obsah manuálů vychází z oblastí, které byly účastníky programu nejčastěji identifikovány jako důležité nebo obtížné při přípravě na samostatný život.

Jednotlivé manuály se zaměřují na témata související zejména s:

- bydlením,
- hospodařením s financemi,
- vzděláváním a pracovním uplatněním,
- duševní pohodou, osobním rozvojem a zvládáním náročných životních situací.

Výběr témat reflektuje nejčastější potřeby dospívajících opouštějících náhradní rodinnou péči a oblasti, které byly identifikovány jako klíčové pro úspěšný vstup do samostatného života.

15.3 Zásady tvorby manuálů

Při tvorbě manuálů byly uplatňovány následující principy:

Srozumitelnost

Obsah je formulován jazykem odpovídajícím věku a zkušenostem cílové skupiny. Informace jsou podávány jednoduše, přehledně a bez zbytečně odborných formulací.

Praktická využitelnost

Důraz je kladen na informace a doporučení využitelná v běžném životě. Manuály obsahují konkrétní příklady, praktické postupy a doporučení vztahující se k situacím, se kterými se mohou dospívající setkávat.

Přehlednost

Informace jsou strukturovány do tematických celků a doplněny grafickými prvky podporujícími orientaci v textu.

Atraktivita pro cílovou skupinu

Při zpracování obsahu i grafické podoby je zohledňován věk, zájmy a potřeby dospívajících. Cílem je vytvořit materiály, které jsou nejen informačně přínosné, ale také přístupné a motivující k využívání.

15.4 Zapojení dospívajících do tvorby obsahu

Při přípravě manuálů byly využívány zkušenosti a podněty samotných dospívajících zapojených do programu.

Dospívající měli možnost sdílet své zkušenosti, upozorňovat na témata, která považují za důležitá, a podílet se na tvorbě obsahových podkladů v rámci tvůrčích dílen.

Tento přístup umožnil vytvářet materiály, které lépe odpovídají skutečným potřebám cílové skupiny a reflektují situace, se kterými se mladí lidé při přechodu do samostatného života reálně setkávají.

15.5 Využití manuálů v programu

Manuály jsou využívány jako doplňkový nástroj podpory během realizace programu.

Mohou být využívány zejména:

- při individuálních konzultacích s case manažerem,
- v návaznosti na tematické vzdělávací aktivity,
- jako podpora při plnění individuálních cílů,
- pro samostatné studium účastníků,
- jako zdroj informací pro osoby pečující.

Účastníci se k manuálům mohou opakovaně vracet podle aktuální potřeby a využívat je jako praktického průvodce při řešení konkrétních životních situací.

15.6 Přínos manuálů

Manuály rozšiřují možnosti podpory poskytované v rámci programu a umožňují účastníkům pracovat s informacemi vlastním tempem.

Přispívají k posilování samostatnosti, orientace v důležitých životních oblastech a schopnosti vyhledávat a využívat informace potřebné pro každodenní život.

Současně představují dlouhodobě využitelný zdroj informací, který mohou dospívající využívat i po ukončení své účasti.

16. Webová aplikace pro přípravu na samostatný život

16.1 Cíl webové aplikace

Webová aplikace představuje digitální podpůrný nástroj vytvořený v rámci programu přípravy na samostatný život.

Jejím cílem je poskytovat dospívajícím vyrůstajícím v náhradní rodinné péči snadno dostupné informace, podporovat jejich orientaci v klíčových oblastech samostatného života a motivovat je k aktivnímu rozvoji znalostí a dovedností potřebných pro vstup do dospělosti.

Aplikace rozšiřuje možnosti podpory poskytované v rámci individuální práce i skupinových aktivit a umožňuje účastníkům pracovat s informacemi vlastním tempem a podle aktuálních potřeb.

16.2 Východiska tvorby aplikace

Obsah a struktura aplikace vycházejí z potřeb identifikovaných prostřednictvím vstupních dotazníků, mapování potřeb a zkušeností pracovníků organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s.

Při tvorbě aplikace byl kladen důraz na dostupnost, přehlednost a praktickou využitelnost informací pro cílovou skupinu dospívajících.

Aplikace byla koncipována jako nástroj, který propojuje vzdělávání, plánování a podporu samostatného rozvoje.

16.3 Obsah aplikace

Aplikace obsahuje informace a nástroje zaměřené na oblasti důležité pro samostatný život dospívajících.

Součástí aplikace jsou zejména:

- tematické informační materiály,
- praktické návody a doporučení,
- vzdělávací obsah navazující na témata programu,
- aktuality a důležité informace,
- interaktivní prvky podporující samostatné vzdělávání.

Obsah aplikace je zaměřen zejména na témata bydlení, financí, vzdělávání, pracovního uplatnění, duševní pohody, mezilidských vztahů a dalších oblastí souvisejících s přechodem do samostatného života.

16.4 Podpora individuálního plánování

Jednou z funkcí aplikace je podpora individuálního plánování rozvoje účastníků.

Aplikace umožňuje uživatelům:

- stanovovat vlastní cíle,
- plánovat jednotlivé kroky vedoucí k jejich naplnění,
- sledovat svůj pokrok,
- průběžně vyhodnocovat plnění stanovených úkolů.

Tato funkce podporuje rozvoj samostatnosti, odpovědnosti a schopnosti plánovat vlastní budoucnost.

16.5 Ověřování znalostí a sebehodnocení

Součástí aplikace jsou také testy a další interaktivní prvky umožňující ověřování znalostí v jednotlivých tematických oblastech.

Jejich cílem není hodnocení uživatelů, ale podpora učení, sebereflexe a orientace v tématech důležitých pro samostatný život.

Výsledky testů poskytují uživatelům zpětnou vazbu o jejich znalostech a mohou je motivovat k dalšímu vzdělávání nebo vyhledání doplňujících informací.

16.6 Využití aplikace v programu

Webová aplikace je využívána jako doplňkový nástroj podpory navazující na ostatní aktivity programu.

Účastníci ji mohou využívat:

- při plnění individuálních cílů,
- v návaznosti na tematické vzdělávací aktivity,
- jako zdroj informací při řešení konkrétních životních situací,
- pro samostatné vzdělávání a rozvoj,
- jako podporu mezi jednotlivými setkáními s case manažerem.

Case manažeři mohou na obsah aplikace odkazovat při individuálních konzultacích a doporučovat konkrétní části podle aktuálních potřeb účastníků.

16.7 Přínos webové aplikace

Webová aplikace rozšiřuje dostupnost podpory poskytované v rámci programu a umožňuje účastníkům získávat informace kdykoliv podle jejich aktuálních potřeb.

Podporuje samostatné vyhledávání informací, rozvoj odpovědnosti za vlastní přípravu na samostatný život a posiluje schopnost orientovat se v tématech, se kterými se mladí lidé setkávají při přechodu do dospělosti.

Současně vytváří dlouhodobě dostupný zdroj informací a podpory, který mohou účastníci využívat i mimo organizované aktivity programu.

17. Vyhodnocování a přínosy programu

17.1 Cíl vyhodnocování programu

Vyhodnocování programu představuje průběžný proces sledování potřeb účastníků, hodnocení realizovaných aktivit a ověřování jejich přínosu pro přípravu dospívajících na samostatný život.

Jeho cílem je získávat informace potřebné pro průběžné přizpůsobování programu potřebám cílové skupiny, zvyšování kvality poskytované podpory a rozvoj jednotlivých nástrojů programu.

Vyhodnocování současně umožňuje sledovat, zda realizované aktivity odpovídají identifikovaným potřebám dospívajících a podporují naplňování cílů programu.

17.2 Zdroje informací pro vyhodnocování

Program využívá několik vzájemně propojených zdrojů informací.

Jedná se zejména o:

- výsledky vstupních dotazníků,
- výstupy z mapování potřeb,
- individuální plány a akční plány,
- průběžné a závěrečné hodnocení účastníků,
- ověřování znalostí po tematických vzdělávacích aktivitách,
- zpětnou vazbu účastníků programu,
- poznatky case manažerů a dalších odborných pracovníků.

Propojení těchto zdrojů umožňuje získat komplexní pohled na potřeby dospívajících i na přínos jednotlivých aktivit programu.

17.3 Závěrečné hodnocení programu účastníky

Součástí vyhodnocování programu je také závěrečné hodnocení realizované prostřednictvím dotazníku pro účastníky programu.

Dotazník je administrován po ukončení účasti v programu a je zaměřen na zjištění zkušeností účastníků s jednotlivými aktivitami, jejich přínosem a organizací programu. Dotazník je vyplňován elektronickou formou prostřednictvím online formuláře.

Cílem závěrečného hodnocení je získat zpětnou vazbu zejména k:

- účasti na jednotlivých aktivitách programu,
- využívání individuálních konzultací,
- zapojení do tvůrčích dílen,
- organizaci a informovanosti o aktivitách,
- srozumitelnosti a přínosu předávaných informací,
- pocitu bezpečí během skupinových i individuálních aktivit,
- celkové spokojenosti s programem.

Součástí dotazníku jsou uzavřené i otevřené otázky, které umožňují účastníkům vyjádřit vlastní zkušenosti, návrhy a doporučení pro další rozvoj programu.

Získaná zpětná vazba je využívána k:

- průběžnému zvyšování kvality programu,
- plánování dalších aktivit,
- úpravám organizačního zajištění programu,
- identifikaci potřeb a očekávání cílové skupiny,
- vyhodnocení přínosu jednotlivých nástrojů podpory.

Závěrečné hodnocení účastníků představuje důležitý zdroj informací pro další rozvoj programu a umožňuje zohledňovat perspektivu samotných dospívajících při plánování budoucích aktivit.

17.4 Průběžné využívání získaných informací

Získané informace nejsou využívány pouze k závěrečnému vyhodnocení programu, ale průběžně ovlivňují jeho obsah a realizaci.

Výsledky vstupních dotazníků byly využívány zejména:

- ke stanovení prioritních oblastí individuální podpory,
- k tvorbě individuálních plánů,
- k výběru témat vzdělávacích aktivit,
- k tvorbě manuálů pro dospívající,
- k přípravě obsahu webové aplikace.

Poznatky získané v průběhu realizace programu umožňovaly pružně reagovat na aktuální potřeby účastníků a upravovat obsah jednotlivých aktivit.

17.5 Přínosy programu pro účastníky

Program přispívá k rozvoji znalostí, dovedností a kompetencí potřebných pro samostatný život.

Přínosy programu lze sledovat zejména v oblastech:

- orientace v tématech souvisejících se samostatným životem,

- schopnosti plánovat vlastní budoucnost,
- finanční gramotnosti,
- orientace v oblasti bydlení,
- pracovního a studijního uplatnění,
- péče o vlastní zdraví a duševní pohodu,
- rozvoje komunikačních a sociálních dovedností,
- posilování sebedůvěry a osobní odpovědnosti.

Významným přínosem programu je také možnost získávat informace a zkušenosti bezpečným způsobem ještě před vstupem do plně samostatného života.

17.6 Přínosy programu pro osoby pečující

Program poskytuje podporu také osobám pečujícím, které hrají důležitou roli při přípravě dospívajících na samostatný život.

Zapojení osob pečujících přispívá zejména k:

- lepšímu porozumění potřebám dospívajících,
- podpoře procesu osamostatňování,
- posilování komunikace mezi dospívajícím a osobou pečující,
- vytváření bezpečného prostředí pro postupné přebírání odpovědnosti.

17.7 Přínosy programu pro rozvoj podpůrných nástrojů

Realizace programu umožnila vytvářet a průběžně rozvíjet podpůrné nástroje vycházející z reálných potřeb dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči.

Jedná se zejména o:

- metodické postupy práce s dospívajícími,
- manuály pro dospívající,
- webovou aplikaci,
- vzdělávací a informační materiály,
- obsah vznikající v rámci tvůrčích dílen.

Díky průběžnému zapojování účastníků do zpětné vazby a tvorby obsahu byly tyto nástroje vytvářeny s důrazem na jejich praktickou využitelnost a srozumitelnost pro cílovou skupinu.

17.8 Přínosy programu pro odbornou praxi

Zkušenosti získané během realizace programu potvrzují význam včasné a systematické přípravy dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči na samostatný život.

Za důležité se ukazuje zejména:

- propojení individuální a skupinové práce,
- aktivní zapojování dospívajících do plánování podpory,
- využívání prakticky zaměřených vzdělávacích aktivit,
- podpora osobnostního rozvoje vedle předávání informací,
- zapojování osob pečujících do procesu přípravy na samostatný život,
- využívání moderních informačních a digitálních nástrojů.

Tyto zkušenosti mohou sloužit jako inspirace pro další organizace a odborníky pracující s dospívajícími vyrůstajícími v náhradní rodinné péči.

17.9 Shrnutí

Program přípravy na samostatný život představuje komplexní systém podpory propojující individuální práci, vzdělávací aktivity, osobnostní rozvoj, odborné konzultace a využívání podpůrných informačních nástrojů.

Průběžné vyhodnocování potřeb účastníků a využívání získaných poznatků při tvorbě jednotlivých aktivit umožňuje poskytovat podporu odpovídající reálným potřebám dospívajících a přispívá k jejich lepší připravenosti na samostatný život.

18. Dokumentace, mlčenlivost a archivace

18.1 Vedení dokumentace

V průběhu realizace programu je vedena dokumentace jednotlivých účastníků programu. Za vedení dokumentace odpovídá příslušný case manažer.

Dokumentace je vedena ve spisové složce účastníka a obsahuje zejména:

- Dohodu o účasti v projektu,
- monitorovací list,
- vstupní dotazník,
- záznamový list mapování potřeb,
- individuální plán opouštění náhradní rodinné péče,
- akční plán opouštění náhradní rodinné péče,
- záznamy o průběhu spolupráce,
- průběžná a závěrečná hodnocení,
- další dokumenty související s realizací programu.

Rozsah vedené dokumentace odpovídá potřebám podpory konkrétního účastníka a realizaci programu.

18.2 Ochrana osobních údajů

Při práci s dokumentací jsou respektovány zásady ochrany osobních údajů a ochrany soukromí účastníků programu.

Osobní údaje jsou zpracovávány pouze v rozsahu nezbytném pro realizaci programu, individuální podporu účastníků a plnění povinností vyplývajících z realizace projektu.

Přístup k dokumentaci mají pouze pracovníci, kteří se podílejí na poskytování podpory účastníkovi nebo zajištění programu, a to v rozsahu nezbytném pro výkon své práce.

18.3 Mlčenlivost

Pracovníci zapojení do realizace programu jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvědí v souvislosti s poskytováním podpory účastníkům programu.

Sdílení informací probíhá pouze v rozsahu nezbytném pro zajištění podpory účastníka a v souladu s platnými právními předpisy a vnitřními pravidly organizace.

18.4 Archivace dokumentace

Dokumentace účastníků programu je po dobu realizace programu uchovávána způsobem zajišťujícím ochranu před ztrátou, poškozením nebo neoprávněným přístupem.

Po ukončení účasti v programu je dokumentace archivována v souladu s pravidly organizace DOMUS – Centrum pro rodinu, z. s., a podmínkami poskytovatele podpory projektu.

Po uplynutí stanovené archivační doby je dokumentace skartována nebo jiným vhodným způsobem vyřazena.

19. Závěr a doporučení pro praxi

Program přípravy na samostatný život vznikl jako reakce na potřebu systematické podpory dospívajících vyrůstajících v náhradní rodinné péči v období jejich postupného přechodu do dospělosti. Zkušenosti získané během realizace programu potvrzují, že úspěšná příprava na samostatný život vyžaduje dlouhodobou, individuálně přizpůsobenou a komplexní podporu, která propojuje rozvoj praktických dovedností, osobnostní růst i budování podpůrných vztahů.

Realizace programu ukázala, že dospívající mají největší zájem o témata, která bezprostředně souvisejí s jejich každodenním životem a budoucí samostatností. Opakovaně se jako klíčové oblasti objevovaly zejména finance a hospodaření, bydlení, vzdělávání a pracovní uplatnění, duševní zdraví a zvládání náročných životních situací. Současně se ukázalo, že potřeby dospívajících se mění v závislosti na jejich věku, životní situaci a aktuální fázi dospívání. Program proto musí být dostatečně flexibilní, aby dokázal reagovat na rozdílnou úroveň zkušeností a připravenosti jednotlivých účastníků.

Významným zjištěním byla důležitost individuální práce s case manažerem. Přestože skupinové aktivity poskytují prostor pro vzdělávání, sdílení zkušeností a vzájemnou podporu, individuální doprovázení umožňuje lépe reagovat na konkrétní potřeby mladého člověka, posilovat jeho motivaci a podporovat ho při řešení aktuálních životních situací. Právě individuální vztah s důvěryhodným pracovníkem se ukázal jako jeden z klíčových faktorů úspěšné spolupráce.

Velký přínos měly také skupinové aktivity, které účastníkům umožňovaly setkávat se s vrstevníky vyrůstajícími v obdobné životní situaci. Sdílení zkušeností, vzájemná podpora a možnost otevřeně hovořit o tématech souvisejících s náhradní rodinnou péčí přispívaly k posilování pocitu sounáležitosti a vytváření neformálních vztahů mezi účastníky. V průběhu programu se postupně vytvořila komunita mladých lidí, kteří si mohli předávat zkušenosti a poskytovat si vzájemnou podporu i mimo organizované aktivity.

Za přínosné se ukázalo také zapojování osob pečujících. Jejich účast podporovala lepší porozumění procesu osamostatňování dospívajících a vytvářela prostor pro společné hledání způsobů, jak mladého člověka v jeho samostatnosti podporovat. Současně bylo zřejmé, že příprava na samostatný život není pouze záležitostí samotného dospívajícího, ale týká se celého systému vztahů, ve kterém vyrůstá.

Pozitivní zkušenosti přineslo také aktivní zapojování dospívajících do tvorby obsahu projektu prostřednictvím tvůrčích dílen. Účastníci zde nezískávali pouze nové dovednosti, ale stávali se spolutvůrci výstupů určených dalším mladým lidem. Tento přístup posiloval jejich motivaci, odpovědnost, sebedůvěru a pocit, že jejich zkušenosti mohou být užitečné i pro ostatní.

Jako efektivní se ukázalo propojení osobních setkání s využíváním podpůrných informačních nástrojů. Manuály a webová aplikace umožnily účastníkům vracet se k důležitým informacím podle aktuální potřeby a vlastním tempem. Digitální nástroje však nenahrazují osobní podporu a kontakt s pracovníkem, ale vhodně je doplňují.

Zkušenosti z realizace programu potvrzují, že přípravu na samostatný život je vhodné zahajovat s dostatečným předstihem a věnovat jí systematickou pozornost již v průběhu dospívání. Vedle předávání informací je důležité vytvářet příležitosti pro praktický nácvik, rozvoj samostatnosti, posilování sebedůvěry a budování vztahů, které mohou mladému člověku poskytovat oporu i po odchodu z náhradní rodinné péče.

Předložená metodika shrnuje zkušenosti získané při realizaci programu a nabízí soubor postupů, nástrojů a doporučení využitelných při práci s dospívajícími vyrůstajícími v náhradní rodinné péči. Jejím cílem není vytvořit jednotný model práce, ale nabídnout inspiraci a ověřené postupy, které mohou být dále rozvíjeny a přizpůsobovány potřebám konkrétních organizací, pracovníků i samotných mladých lidí.

Přílohy

- Seznam otázek ze vstupního dotazníku
- Vstupní dotazník
- Záznamový list pro mapování potřeb dospívajících v náhradní rodinné péči
- Individuální plán opouštění náhradní rodinné péče
- Akční plán opouštění náhradní rodinné péče
- Záznamový list pro průběžné hodnocení postupu
- Záznamový list pro závěrečné vyhodnocení Individuálního plánu opouštění náhradní rodinné péče
- Podklady pro lektory seminářů
- Itinerář exkurzí
- Závěrečný dotazník